

Introduktion til Orla Juul Nielsen Erindringer.

Jubilæumsudstillingen i Gøteborg 1923 var startskuddet for svensk glaskunstindustri med designernavne som Gate og Hald. Det forblev ikke ubemærket i Danmark og kort tid efter underskrev Holmegaard og Den kongelige Porcelænsfabrik en overenskomst om at ”udvikle en forædlet Glasindustri i Danmark”. Men det var ikke ligetil at finde designere, der kunne og ville modtage udfordringen.

Man blev dog opmærksom på en ung mand, der netop havde vundet en præmie i en konkurrence, udskrevet af Foreningen for Kunsthåndværk, nemlig bornholmeren Orla Juul Nielsen. Han påtog sig opgaven og - fra 1.maj 1924 til 1.sept.1929 - designede han for Holmegaard en række smukke glas, karafler og andet.

Længe efter at han var holdt op på glasværket blev han opfordret til at nedskrive sine erindringer om sin tid i glassets verden. Et eksemplar er blevet gemt i arkivet på Holmegaard. En del af dette arkiv er tilgængeligt Næstved Museum, hvor Susanne Outzen har fundet hans erindringer og foreslået at de blev tilgængeliggjort.

Orla Juul Nielsen har ikke dateret sine erindringer. Men Verner Hansen, mangeårig medarbejder på Holmegaard, mener at kunne huske, at det må være sket omkring 1980

Glasdesigner Orla Juul Nielsen:

Hvorfor blev TRANQUEBAR født sådan lidt i dølgsmål?

Når Holmegårds Glasværk ønsker en gammel ven og medarbejder til at fortælle lidt om sin tid ved glasværket og særlig om, hvordan Tranquebar blev til, så må det være mig, som fik opgaven og alle vanskelighederne. Først må jeg desværre begynde med mig selv, så om det både meget lille og store glasværk, og så persongalleri efterhånden.

Da jeg kom til Glasværkets verden, var det lige før det i 100 år hårdt prøvede glasværk måtte lukke sine porte. Men det er en helt anden historie. Jeg må mest holde mig til miljøet, livstilsikkelser, kunst, skønhedsglæde o. s. v. Men først mig selv: Jeg er bornholmer, født i Østerlars Vestre Skole, døbt i Østerlars, den store rundkirke. Som 13-årig skulle jeg i lære; læseuddannelse var der ikke råd til (Far, med en årsløn på 1000 kr., var lærer med 10 børn.) Hvem ville have mig som elev? Jeg havde i fund ved stranden lavet en slags vaser af bark i stemte farver, så familien mente, at da jeg også tegnede selvstændigt, måtte det være noget kunsthåndværksmæssigt, jeg skulle til.

Først kom jeg på Hjorts bekendte keramiske værksted, men da jeg et halvt år havde siddet der og sat englevinger og lignende på søde små børn, gik jeg til mester og bad om at måtte prøve et andet håndværk.

I Åkirkeby blev jeg så malerlærling hos en rigtig malermester, som ville give mig kost og logi + 5 kr. til jul og 5 kr. til ”Dyrskuet”. Det syntes mine forældre ville lette

meget på deres økonomi. I min fritid lavede jeg to kajaker og siden en strandbåd, der anvendes den dag i dag.

Jeg kom i malerlære i en spændende tid, lige før første verdenskrigs begyndelse.

Vores mester havde 2-3 malere oppe i en ny skole, og vi hang i de øverste vinduer når de tyske Zeppelinere dukkede ud af skyerne i syd, dødsalvorlige, skarpskårne, grå som af glas. Mester sagde ikke noget, og alle vi andre kappedes med andre tilskuere om at forfægte, hvor store vi havde set dem. En pæn dame sagde: ”Som en stor cigar”, en mandig mand: ”Som en bondegårds store, lange længe”.

Jo, de 4 år hos maleren var såmænd ikke så ringe – med god forbindelse til højskole og valgmenighed, endda med mulighed for at synge i kor og spille sin rolle i livets store spil. Men jeg beklager, her er endnu ikke noget med glas. Jo, jeg blev ganske flink til at sætte ruder i vinduer og billeder. Det var ellers kun mester, der glar-mestrede. På første sal var et lagerværelse med en bordplade til det. Her skabte mester og jeg et hemmeligt forbund. Det hændte nemlig, at for mange nye glastavler knækkede for ham under arbejdet, og så skulle jeg, så uset som muligt, hente en ny hos grossisten. Sådan blev jeg ”glarmester”, men jeg har aldrig prøvet en diamant-skærer.

I hele min læretid gik jeg på aftenskole, og sidste år på daglig malerskole (Toget til Rønne). Her fik jeg som den første svendebrev fra Bornholms Malerlaug. Da jeg blev gammel nok, trak jeg frinummer ved militæret og brugte den derved sparede tid på et halvårligt højskoleophold i Ryslinge. Trods den spanske syge, hvoraf en del elever døde, var det en stor oplevelse. Jeg havde næppe fundet sådanne kammerater og venner andetsteds. Der var dygtige lærere og interesserede elever, 208 i alt. Jeg var nødt til at have morgen- og aftenarbejde på skolen for at kunne klare mig.

Jeg skal vel lige strejfe mine 5 år som malersvend i København. Om vinteren gik jeg i heldagsskole på Jens Møller Jensens ”Skolen for Dansk Kunsthåndværk”. Om sommeren måtte jeg tjene penge til vinterophold og skole. Visse folk agtede ikke Møller Jensens skole stort, men hans elever var trods beklagende medlidenhed af ”klogere” folk ikke meget at beklage. Der blev ægte fælles opgaver daglig gennemsnakket og kritiseret. Som da det trak op til ”Glas-torden i nord”. Da lod Møller Jensen sine elever få et lille foredrag og en skoleopgave om glas. Han fik Orrefors’ direktør til at komme til skolen og vise os, hvad svenskerne formåede. En direkte forbindelse med danske glaskunstinteresser kom ved, at Foreningen for Kunsthåndværk i april 1923 udskrev en offentlig konkurrence omhandlende tegning af kunstnerisk behandling af glas. Der vandt jeg en præmie, og dette bevirkede nok interesse for mit navn, da Den kongelige Porcelainsfabrik i 1924 måtte søge en kunstner blandt de unge og uprøvede.

Så kom den store dag, hvor jeg skulle kasseres eller antages til den kgl.

Porcelainsfabrik og til Holmegårds Glasværk. Jeg havde efter telefonisk ønske bragt mine tegninger ud til direktør Dalgas’ kontor i Smallegade. Så ringede telefonen fra Dalgas, og man spurgte om jeg kunne give dem hele dagen, for så ville han og kunstdirektør Joachim køre med mig til Holmegårds Glasværk, hvor man ventede os. Jo tak, selvfølgelig. Og der stod så jeg i det gammeldags jakkesæt, som min søde moder havde fået den billige skrædder Jensen til at sy til mig.

Jeg skulle ikke tænke på mad eller kaffe – man havde bestilt taxa og middag på ”Prinsen” i Køge. Det var lige til at tude over, og jeg tænkte på mit usle værelsemål i Blågårdsgade, husleje 10 kr. mdl., hvor der ikke vankede varm mad, og hvor jeg måtte slæbe cyklen op på 5. sal hver dag – og så glemte jeg at sige tak for at de ville ha’ mig. Af en spørger er jeg senere blevet spurgt om, hvad jeg følte ved den modtagelse. Jo, det kunne jeg let: det var som et æventyr; en fattig sangfugl i et gyldent bur.

I Køge fik vi fint bord med fine glas. Jeg var meget lidt snakkende på den lange biltur. Men på bagsæderne i bilen sad vore to glade direktører, og de lukkede op for meget, jeg trængte til at høre. På den tur lærte jeg dem faktisk at kende. Glasværket kunne vi kun gå lettere igennem, men for mig skulle der blive god tid senere, mente jeg. Senere tænkte jeg tit: ”Hvor turde du”?

Selve ansættelsen, betingelserne og løfterne blev mest som meddelelse – men large sagde man – til mig var der 400 kr. mdl. – mange penge for mig, da der var arbejdsløshedstider. Sådan var starten på glasværket: en lang, dejlig og skrækkelig dag 1. maj 1924. – Så måtte direktørerne hjemad igen.

Vi var blevet enige om, at jeg hellere måtte blive ved glasværket en dag eller to til orientering. De ville også gerne have mig på Porcelainsfabrikken en 8 dages tid. – Så holdt taxaen for døren: farvel og tak. Den store blanke taxa blev mindre og mindre. Havde det bare været en drøm? Så stod jeg der og kunne synge ”Ach du lieber Augustin, alles ist weg”. Jeg var glemmt. Efter overenskomsten lovede glasværket at give mig husly i ansættelsestiden, og driftsleder Schlüter indrømmede, at han havde glemmt det, og ikke troede, vi kom så snart.

Der var en række dobbeltbarakker, som var tomme efter tørvepolakker. Der måtte jeg så sove. De havde ikke andet foreløbig. Det eneste, de kunne tilbyde, var nogle private tæpper. Den lejlighed, jeg kunne få, var meget beskidt, uden lys og næsten uden møbler. Lokum var et fællesskur på marken. Der var en slags seng i det, der skulle gælde for soverum, med madras og aviser, der kunne krølles til hovedpude. Næste dag fandt jeg Glasværkets kro, hvor jeg skulle ha’ min kost, og så måtte jeg låne værktøj til storvask og en vandhane, og så gik jeg løs på lejligheden med koste og spande. Træhuset var lavet så utæt, at vandet randt ud fra det grove gulv uden hjælp. Der var også små, søde mus.

Der har været skrevet om mig, at jeg ikke fik nogen let start, men det vanskelige lå helt andre steder. Stikpiller var slemme i begyndelsen. Vi havde et par koner, som stod for glasvask o. lign. Den værst snakkende blev kaldt ”Avisen”: ”Goddag, hr. Kunstner, er det Dem, der skal redde Glasværket? Nej, men De er nok en, der tør, hvor andre tier. Nå ikke, vi trænger ellers til netop sådan en frygtløs ung mand som Dem. Tænk over det, vi venter. Vi blev da gode venner til sidst. Nej, det værste var mig selv, med al min uvidenhed og uerfarenhed.

For mig selv deler jeg de 5 år, jeg var ved glasværket, i tre perioder:

1924 – 1926	2 år alene. Fik i begyndelsen fri til at studere mosenydelse.
1926 – 1928	Sammen med Bang. I begyndelsen samarbejde, senere mere delt.
1928 – 1929	Spændende tid med opsamling af frie arbejder.

I de to første år havde jeg studiero, men også en rigtig opgave. Mine direktører ønskede glasservice til den kgl. Porcelainsfabriks fajancestel ”TRANQUEBAR” fra 1912, og det var en opgave, jeg kunne lide. Jeg fik travlt med at undersøge alle mulige hensyn og krav til opgaven. For prisens skyld blev hovedsagen til slut, at jeg prøvede at få en opblæser til at nøjes med én opblæsning til bæger og et anfang til fod. Det lykkedes. Dette bevirkede, at jeg straks rejste ind til mine direktører og fik tegning og model antaget. Men desværre viste videre forsøg, at bæger og stilk ikke kunne laves i mindre størrelser. Det væltede hele arbejdet, og modellen sattes på modelkammeret. (Det blev senere forbillede for Bangs ”Hogla”.)

Efter den store skuffelse med den ellers så velskabte ”TRANQUEBAR”-prøve måtte jeg have fart på, for det nye glas skulle vises på Verdensudstillingen i Paris 1925. Jeg kom hurtigt til en hovedform, men når jeg stillede flere prøver op som til fest, manglede der en lille festlig dippedut eller lignende. Vor flinke prøvesmed sagde til slut, at dersom jeg kunne give ham en håndtang, som kunne firedele den kugle under bægeret, som han skulle bruge, så kunne han lave det, jeg ønskede.

Jeg for straks til maskinmester Michelsen. Han ville selv prøve. Det blev spændende, om det kunne lade sig gøre. Det lykkedes.

”TRANQUEBAR” blev færdigt til tiden og kom med i Porcelainsfabrikkens pavillon på verdensudstillingen i Paris.

I 1926 blev Jacob Bang tilknyttet glasværket som ledende kunstner. Bangs første opgave var at lave et ølglas, og man undredes over, at resultatet var så tæt på mit første ”Tranquebarglas”, som var sat på modelkammeret. På sin vis kom det ikke mig ved, men jeg var nødt til at spørge Dalgas, om vi skulle foretage os noget i den anledning. Det var vanskeligt at se – hvad, fordi Jacob Bang og jeg i begyndelsen brugte sager og former i fællesskab. Men mine direktører Dalgas og Joachim tog straks til glasværket. Dalgas så straks, at slaget måtte tabes. Vor ledelse til begge sider afblæste misforståelsen – lød det.

Sådan blev mit
”TRANQUEBAR” – vinglas
til Jacob Bangs ”Hogla” – ølglas.

Jacob Bang skal dog nævnes med beundring. Selv om meget stod parat, var det utroligt, hvad han kunne. Næsten alt, hvad han tog fat på, lykkedes. Og han besad en enestående evne til at udtrykke sig skriftligt. Dog brød jeg mig ikke særligt om hans første lysfarvede glas. De var mig lidt for sødladne. – Da Jacob Bang blev fastansat i 1928, fik han min lejlighed og den søde lille mus ved sengesiden. Jeg flyttede til Sipperup, hvor jeg lejede et glasmagerhus, som jeg mod at sætte i stand, kunne leje for 10 kr. pr. måned.

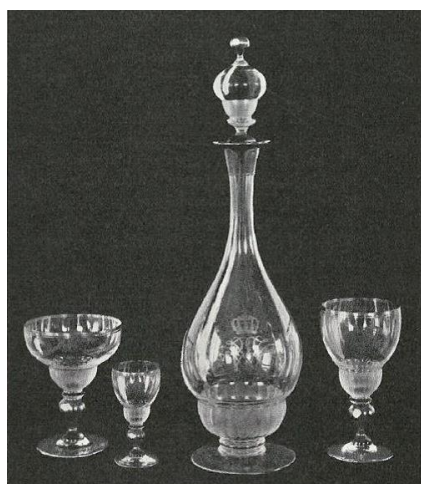
Jeg er blevet spurgt om, hvori mit arbejde ved glasværket bestod. Efter Tranquebarglasset gik jeg i gang med andre glasservicer: Iris, Perle, Pokal, Orange, Herredag, Pragtservice.

De findes afbildet i den kgl. Porcelainsfabriks prisliste fra 1928.

Jeg eksperimenterede også med mange emner: vaser, skåle, fade, flaconer, kugleglas, kander, askebægre, hvoraf et i form som en fisk, findes afbildet og omtalt i det engelske kunstblad ”Studio”.

Nu er der vel ingen på Holmegård, der aner, hvor alt det med lyse glasfarver er kommet fra, men det var altså, i al beskedenhed mig, der startede det. Det var, da vi opdagede, at Svenskerne havde succes med let røgfærvede glas. Vi (jeg var da blevet Holmegårds) drøftede, om glasværket ikke kunne frembringe andre end de 3-4 slags fuldfærvede glas, man havde. Hyttemester Wendt mente ikke, han kunne klare det: han havde kun de gamle bøggers farver. Så satte jeg mig ind hos Wendt i hyttens smalle kontor, og her begyndte vi at overveje, hvad vi skulle gøre. Vi tog først en bestemt procentdel sort mængde og blandede med almindeligt klart glas. Wendt satte dette i en lille digel ind i ovnen, og resultatet blev en lys grå glassmasse. Sådan tog vi én farve ad gangen, og så viste det sig, at mange gamle opskrifter fandtes i Wendts gamle bøger. Jeg lavede en fremvisning i laboratoriet, hvor jeg fra små digler havde lavet et register af lyse glasprøver i tyk og tynd glassmasse. Som bekendt bliver lyst glas mørkere, jo tykkere det er.

Da glasværket lå stille i en periode på 7 måneder, foretog jeg en studierejse 1/9 1925 –1/2 26 til Frankrig, Ægypten, Palæstina, Grækenland, Italien og Tyskland. Jeg fik Larsens legat + andre mindre legater. Studiemålet var særligt glas. Således med et lille glasværk i Hebron og de verdenskendte i Venedig og Murano som yderpunkter.

Pragtservice 1929

Da samarbejdet mellem glasværket og den kongelige Porcelainsfabrik ophørte i 1926, blev jeg glasværkets mand. Jeg gik efterhånden i gang med at udføre arbejder til verdensudstillingen i Barcelona i 1929. Jeg havde indtil da været bundet til Porcelainsfabrikkens arbejdsemner. Derfor virkede ”skilsmissen” befriende, hvad jeg håber kan ses på de særlige pragtarbejder til verdensudstillingen.

Pragtservice 1929

Vi havde med det der skete i årene 1925-29 et mærkeligt hændelsesforløb af de sjældne. Det var et under, at Holmegårds glasværk nåede det, man opnåede, ved tilsyneladende små ting. Det var som selve glassets Genius havde været der. Det er helt mærkeligt at se så langt tilbage. Da jeg i 1926 havde fået min afsked af Dalgas, sagde Schlüter et par dage efter ”Fortsæt bare”. Jeg kunne fortsætte på mundtligt engagement.

Ret tilfældigt kom jeg nærmere Karl Schlüter. Ved værkstedsstandsning skulle den store dampkedel renses indeni. Der var i reglen en mand som en smed, murer eller lign., der gerne ville tjene en god skilling ved det. Da ingen havde meldt sig, og jeg trængte hårdt til pengene, meldte jeg mig, og da jeg skulle starte, mødte Schlüter op og bevidnede forklaring og eventuel skade. Jeg kendte en dampkedel, men jeg fortrød allerede, da jeg kravlede gennem det snævre mandehul, den eneste forbindelse til omverdenen. Der var godt elektrisk lys og kun ca. 36 graders varme. Det var skrækkeligt i begyndelsen. Jeg havde lavet mig en slagkile til de store skorper af kedelsten. Jeg var ikke helt ukendt med arbejdet. Jeg kendte spartelskrabning o. lign. Når affaldsspanen var fuld, slog jeg bare på kedlen, så kom min tilsynsmand og tømte, men jeg så stadig at Schlüter kom deroppe. Men – hvor blev jeg træt og jeg måtte have et liggested når jeg kom op. Det holdt på i to dage, og det var langt værre end jeg havde troet. Schlüter sagde, at han var glad ved at have mig levende oppe igen. Senere hørte jeg, at Schlüter havde skrevet en dramatisk historie, hvori hovedpersonen er en mand i kedelarbejde, men Schlüters person bliver glemt i kedlen og kogt. Schlüter var i øvrigt en dygtig forfatter.

Med alle de alvorlige opgaver mine foresatte måtte have, vil jeg ikke risikere, at min beskrivelse skal virke forkert eller ubeføjet. Lad mig derfor her forsikre, at dir. Dalgas, dir. Joachim, driftsbestyrer Karl Schlüter og dir. Grauballe behandlede mig yderst imødekommende og venligt.

Direktør Grauballe telefonerede og skrev i årenes løb til mig, om vi ikke skulle fortsætte samarbejdet. – Jeg deltog i en glastegnekonkurrence i 1946 og vandt en god præmie.

Trods min fattige begyndelse var glassets verden straks fængslende for mig, og om ikke det var tungt at rejse til noget helt nyt? Jo, men jeg håber, hele beretningen siger, at forholdene både her og der ikke levede mig et valg.

Jeg håber, Tranquebar må blive til glæde for mange:

Glas har med glæde at gøre.

Orla Juul Nielsen

Udvalg af glas designet af Orla Juul Nielsen - Holmegaard 1924 - 1929

Julevasen 1924

Herredag 1925

Iris 1925

Grøn Orange 1928

Orange 1928

Pokal 1928

Hvidvinsglas
Nefritgrøn 1925-1928

Violet vase med dråbeformet
korpus og konisk hals
H.20,5 cm. 1926 OJN

Røgtopas Vase på fod 1929 O.J.N.

Dekorationsgenstand/askebæger?
i nefritgrønt glas i form af gabende fisk
O.J.N 1926

Snapseglass
med rubinrødt
underfang i kummen
Prøve: OJN 1925-1928.
Indgår i studiesamlingen
nr. 805. Højde 8,9 cm,
diameter 5,4 cm.

Grøn fisk af Orla Juul Nielsen 1926

Champagneglas
Ridset under glassets fod:
J NIELSEN

Se flere glas designet af O.J.N. på:
Holmegaard Glasværks Prøvesamling - Registreringsdata
Link: <http://www.museum-online.dk/proevesamlingen/index.asp>
> (Se glas ordnet efter genstandsnumre / Søg glas) > klik på **Søg glas**
Skriv Orla Juul Nielsen i [søgefeltet]

Vil du vide mere : se Litteratur :

Holmegaards Glasværk 1825-1950

Se omtale af Orla Juul Nielsen side 78-86
Forfatter :P. Koch Jensen & Sigurd Schultz
Forlag : Holmegaards Glasværk A/S 1950

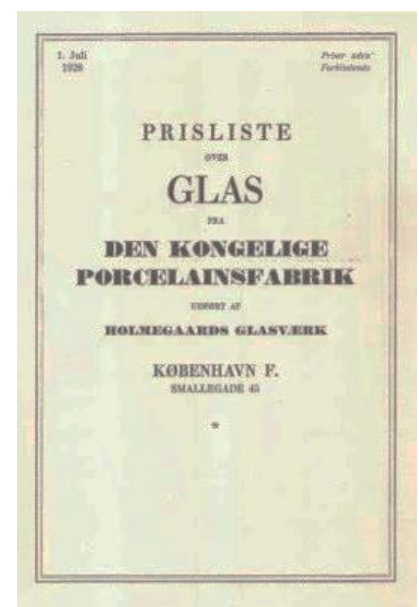
Dansk Glas 1925-1975

Forfatter : Erik Larsen, Mogens Schlüter
Forlag : Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1975

Dansk Glas 1925-1985

Forfatter : Erik Larsen Mogens Schlüter
Forlag : Nyt Nordisk Forlag Arnold Busch 1987

GLAS fra Den Kongelige Procelainsfabrik 1. Juli 1928
prisliste/katalog.- udført af Holmegaards Glasværk
{genoptrykt af GSAa i 1995}

Info om Orla Juul Nielsen

Født: 26. juli 1899

Østerlars by og sogn, Øster herred, Bornholm, Danmark

Søn af: Hans Martin Nielsen & Caroline Nielsen (født Sørensen)

9 søskende:

Holger - Asta Rigmor - Einar - Ove Juul – Herluf - Vilmer Juul - Johannes Juul
Ebbe Juul - Erling Juul

Uddannelse:

Maler, Kunsthåndværker

Skolen for Dansk Kunsthåndværk

Erhverv:

Ansæt v. den kongelige Porcelainsfabrik og Holmegårds Glasværk. (HG 1924-1929)
1930 Forstander for Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder, København,

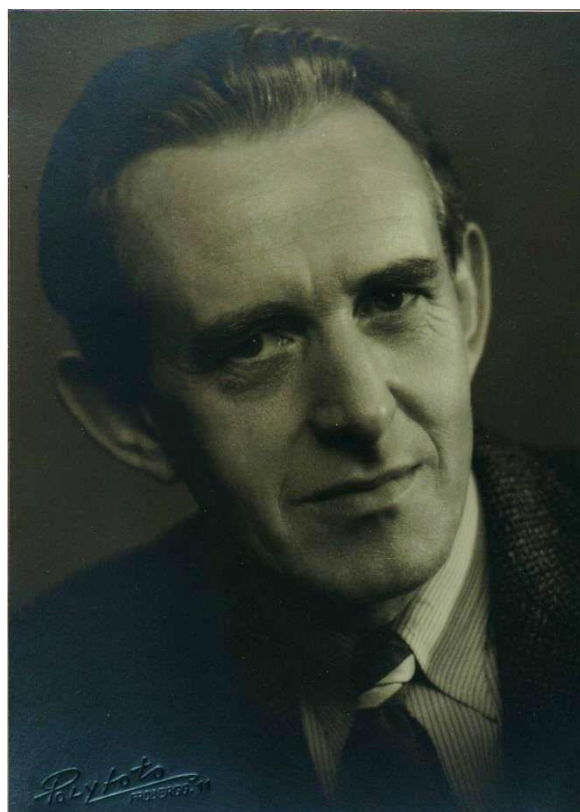
Død: 5. sep. 1985

København, Sokkelund herred, København, Sjælland, Danmark

Efterfølgende foto og tekst om O.J.N. er leveret af Verner Hansen, Fensmark, mangeårig medarbejder på Holmegaard.

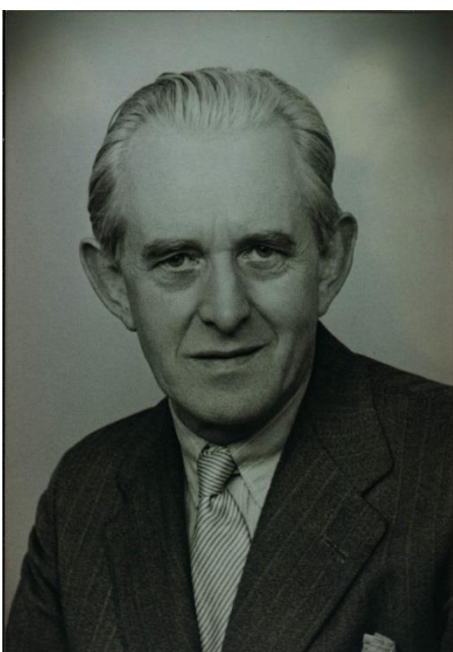
Orla Juul Nielsen som 25 årig,
ved sin ansættelse hos Holmegaard
sommeren 1924

O.J.N. som 50 årig

OJN rejste fra Holmegaard pr. 1 oktober 1929 for at tiltræde en stilling som lærer på "Tegne og Kunstindustriskolen for Kvinder" året efter blev han Forstander. I hvert uddannelses forløb, arrangerede OJN i samarbejde med Per Lütken studiebesøg hos Holmegaard. Dette foto stammer fra besøg i 1950, de tre stående personer er fra v. Holmegaards Laboratoriechef, Civilingeniør Karen Marie Espersen, ONJ og Per Lütken. Træbygningen er Jacob E. Bangs gamle tegnestue opført ca.1930

Orla Juul Nielsen som 70 årig

Det var huset her, OJN lejede for 10 kr/måned. Det så dog lidt anderledes ud dengang, bl.a. var Tagdækningen grå cementtagsten, og udbygningen kommet til senere.

Adressen er i dag Sibberupvej 18. (Foto VH, 2001)

